

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука "Аз Буки"

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
в година XX, 2012 в номер 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
в година XX, 2012 в номер 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
в година XX, 2012 в номер 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-теоретично и методическо списание
в година XX, 2012 в номер 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
в година XX, 2012 в номер 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-теоретично списание
в година XX, 2012 в номер 1

Философия

Българско научно-методическо списание
в година XX, 2012 в номер 1

**Чуждоезиково
обучение**

Научно-методическо списание
в година XXXX, 2012 в номер 1

42

15 – 21 ОКТОМВРИ
2015 г.

Има ли закон на мотивацията?

Откъс от „Има ли закон на мотивацията?“

Силвия Кръстева

Югозападен университет „Неофит Рилски“

Разбира се, че заглавието на тази статия е формулирано проблематично. С него е отворено поле за обсъждане, което може би ще сближи изконно философски и психологически теми, но което няма как да пренебрегнем, ако трябва да последваме категоричното поставяне от Шопенхауер на проблема за „закона за мотивацията“. Съществува ли наистина положение, закон, който да детерминира мотивите в нашия психически живот и така да осветлява същността и структурата на многобройните ни желания? Ако можем да отговорим положително, то тогава няма как да не продължим с поставянето на въпросите – кои тогава са същинските мотиви, най-силните, конституиращи самата „искаща“ природа на човешкото същество. А оттук – каква е връзката между мотивацията и човешката личност, като накрая би трябвало да можем да оформим една визия за това какво е личност и от какво тя се определя.

Основанието да поставим тези толкова важни въпроси взимаме от същинския философско-исторически генезис на проблема за мотивацията, който ще проследим в основните му пунктове. Пръв Кант поставя въпроса за необходимостта да се извлече закон, „всеобщ принцип“, на който да са повластни нашите постъпки. Кант така обвързва искането и неговите основания с обективно функциониращ законодателен принцип и детерминира дори избора като обхванат под необходимостта на този принцип: „Максимите на нашия избор да са включени в същото искане едновременно като всеобщ закон“ (Кант, 1974: 101). Затова и проблемите

Заглавието е на редакцията

www.philosophy.azbuki.bg

Главен редактор
Доц. д-р Георги Апостолов
E-mail: apstlv@swu.bg

Редактори
Д-р Атанаска Чолакова
0889 22 20 42

Николай Кънчев
0888 81 56 45
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: philosophy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Философия“, кн. 3/2015:

ПОЛИТИЧЕСКА ФИЛОСОФИЯ

Философия на западната система за сигурност и нейните основни опоненти / *Добромир Добрев*

ИЗБОРЪТ – ФИЛОСОФСКИ И ПСИХОАНАЛИТИЧНИ ИЗМЕРЕНИЯ

Изборът като философски и психоаналитичен проблем / *Вяра Николова*

Избор и свобода / *Ангел С. Стефанов*

Има ли закон на мотивацията? / *Силвия Кръстева*

Има ли избор в „заешката дупка“ – възможностите за осъзнатото сънуване / *Невена Крумова*

Изборът между романтична и потребителска любов през призмата на психоанализата / *Васил Сивов*

Изборът в контекста на проблема „език – тяло“ / *Стоян Везенков*

Християнски идеи за свободата на човека и нравствения избор според представителите на руската религиозна философия (Ф. Достоевски, Н. Бердяев и Б. Вишеславцев) / *Костадин Нушев*

Изборът на новия Ното stabilis. Изборът между формалното, неформалното и информалното / *Таня Желязкова – Тея*

Човекът в търсене на смисъл: изборът между страдание и удоволствие / *Камелия Славчева*

НОВИ ЗАГЛАВИЯ

Принос към основнонаучната традиция в България / *Росен Рачев*

за основанията и избора, за фундаменталния избор в човешкото съществуване отвеждат към онова, което приемаме за най-същностно и определящо за човека, за неговата индивидуалност. Ще проследим докрай пътя на извлечането на такова основаващо положение, който отвежда към една всеобща картина на човешките „мотивационни състояния“ (Маслоу, 2001: 63) и тяхното структуриране.

Нека поставим и основните параметри в съвременното разбиране за мотивацията, осъществено в изключително оригиналната „холистично-динамична теория“ (Маслоу, 2001: 80) на Ейбрахам Маслоу. Той разглежда човешката личност в единството на нейния актуален психически живот, но и като цялостна организация, поддържаща този живот: „индивидът е интегрирано, организирано цяло“ (Маслоу, 2001: 62). Особено важна характеристика, посочена тук, е организирането на индивида, което определя структурата, но и подредбата, някакъв вътрешен телос в единството на човешката личност. Както и Шопенхауер: „гледайки вътре в себе си, ние намираме винаги себе си искащи“ (Шопенгауер, 1993: 111), така и Маслоу категорично определя човека като „искащо животно“, което рядко стига до пълно задоволяване на своите искания (Маслоу, 2001: 68). Оттук обаче многобройните и разнопосочни желания на човека трябва да бъдат проследени до „техните крайни цели и ефекти“ (Маслоу, 2001: 65). Именно това отговаря на тезата за цялостната, организирана природа на човешкия индивид и при Маслоу резултира в оригинална теория за „йерархия по доминантност на мотивациите“ (Маслоу, 2001: 69). Защото „обичайните желания отвеждат до „цели сами по себе си“, „концептуално извлечени от множество специфични съзнателни желания“ (Маслоу, 2001: 68). По този път Маслоу формулира основния постулат на своята теория за мотивацията: „изучаването на мотивациите трябва да е отчасти насочено към изучаване на крайните човешки цели, желания и потребности“ (Маслоу, 2001: 65). Маслоу ориентира изследването на мотивацията не към физиологично и соматично внегрените побуди, а тъкмо в противоположна посока – към изучаване на „висшите мотивации“ (Маслоу, 2001: 83), „висшите способности на здравата и силна личност“ (Маслоу, 2001: 79) – посока, несъмнено изключителна със своя хуманистичен заряд и с интереса си към конституирането на цялостната човешка личност, водено от най-висшите пластове на съзнателния живот.

Мотивацията се дефинира като комплексна структура от основания, които са в основата на динамизирането на психичния живот. Тези основания задвижват и детерминират нашите желания, оттам иницират и нашите постъпки и така и нашето поведение, макар Маслоу да отделя мотивационното състояние от пряко и еднозначно влияние и обяснение на поведението (Маслоу, 2001: 76). Тези основания могат да бъдат формулирани и като цели, които един индивид си поставя и на които

подчинява своя психически живот и постъпки, затова мотивацията не само активира, но и целенасочва личността. Към формулирането на мотивационния комплекс Маслоу добавя и понятието „потребност“ (Маслоу, 2001: 64) – това е някаква основна липса, но и цел, за човешката личност, която тя целенасочено се стреми да запълни. Маслоу назовава „крайните“, фундаментални за личността потребности – „базови“, и постулира тяхната йерархична подредба: от физиологичните към потребностите от сигурност, от обич, от значимост и уважение, от себеактуализация (Маслоу, 2001: 91). Мотивационният комплекс се организира йерархично, към висшите потребности. Всяка задоволена потребност отваря място за по-висша, като мотивацията у личността е „множествена“ (Маслоу, 2001: 67), т.е. действат едновременно няколко или всички мотивации в определена от личността конфигурация и степен на задоволяване. Оттук обаче ни трябва работеща дефиниция за това какво представлява мотивът, трябва да поставим и въпроса как стигаме от един мотив към дадена постъпка или как действа мотивът, за да определи нашето искане и оттам действие.

В определянето на един мотив се преплитат потребността, формулираната цел и издигнато желание, но тук ще акцентираме върху самото чисто идейно съдържание на мотива. Ще го разглеждаме като формулирано положение, прието с огромна достоверност и от значение за целеполагането на един индивид, с което той обосновава своите искания и постъпки. Мотивът съдържа общо положение, някакво обобщаващо съдържание, което стои в основата на самата човешка личност, а така и детерминира, предпоставя нейното съдържание и структура с термина на Маслоу „структурата на характера“ (Маслоу, 2001: 74). Това, разбира се, предполага осъзнатост на мотива и изваждането му към рационалните пластове на съзнателния живот. Тук ще ни интересува тъкмо този тип мотивация, която именно съответства на самото съдържание и дефиниция на мотива: да определя и динамизира „цялостната личност“, да извежда и организира цялостния психически живот на индивида. Затова и впоследствие можем да артикулираме мотивацията на един индивид и да искаме от него да я опише и аргументира.

Именно такава е определението на Кант за мотива: „субективно определящо основание на волята“ на едно разумно същество (Кант, 1980: 114). Мотивът е издигнатата максима, постулат, принцип, които се отличават с всеобщност и са от практическо значение за един човек, т.е. те определят, задават неговото искане, оттам и неговите постъпки, но винаги такива, че да допринасят за щастие и благополучие на този човек. Това е и смисълът на употребения от Кант термин „практическо“, в тесен смисъл това е предназначението и обосноваването на човешката воля като „способност за желание“ (Кант, 1980: 52). Същинските ни мотиви засягат нашия живот с оглед на най-доброто му реализиране и трябва да насочват индивида към такива цели на неговите постъпки. С това те се отнасят към самото конституиране на човешкото същество в неговата жизненост. Но принципите на определяне на волята трябва според Кант да имат още по-висока цел: те трябва „да съответстват на самото най-висше назначение на човека“ (Кант, 1980: 133). И с това едно такава основание надхвърля само субективното, затворено го индивидуалния човек определяне и се превръща в обективен принцип, „който би служил на всички разумни същества“ (Кант, 1974: 40), или са „основания, които са валидни за всяко разумно същество като такава“ (Кант, 1974: 59). Кант нарича такава основание „закон на всички разумни същества“ (Кант, 1974: 79). Този закон трябва да извлече и да отговаря на същинско човешкото, да съответства на природата, пълноценността на човека и на неговия живот, както и да отговаря на истинското назначение на човека: на висшата цел и устроеност на самото му съществуване, и то дори в общоисторически план. За Кант такъв принцип може да бъде само принцип на морала, на обективното всеобщо основание, което гарантира безусловно нравствеността на човека. С това Кант определя и предназначението на човека – да достигне морално съвършенство, от което непосредствено зависят и неговото щастие и благополучие, и не само на отделния човек, но и на човечеството като цяло. Затова обективният принцип на волята е практическият закон, „практически императив“, който гласи: „Постъпвай така, че да използваш човечеството както в твое лице, така и в лицето на всеки друг винаги като цел, никога

само като средство“ (Кант, 1974: 83), с което е поставена безусловната ценност на отделния човек и на човечеството като цяло. Накрая Кант разглежда единствения обективен мотив – „морален мотив“ (Кант, 1980: 122) – в безкористното „уважение“ към моралния закон. Само тогава мотивът е „подбудително основание“ (Кант, 1974: 101) и има безусловен динамизиращ ефект върху човешките действия, снабдявайки ги с целенасоченост и истинска основателност, т.е. на едно пряко „извеждане на постъпки от закони“ (Кант, 1974: 58). По този начин, под давлението на практическия закон, мотивът се превръща в „подбудителна причина“ (Кант, 1974: 104). Мотивът се свързва с непосредствения ефект от причиняването и така – с активирането на определени действия и постъпки. А самият чист морален мотив, когато е подвластен на безусловния практически закон и е отнесен към „великолепния идеал за едно всеобщо царство на целите сами по себе си (на разумни същества)“, се превръща във „върховна подбудителна причина“ (Кант, 1974: 133). Това е пътят, очертан от Кант, от поставянето на едно субективно основание като мотив до универсалния обхват в полагането на „върховни мотиви“ и на безусловния интерес, които обаче истински активират и определят нашето искане. Като върховно основание един мотив според Кант трябва да бъде положен спрямо „царството на целите“, т.е. спрямо висшите ценности и цели с оглед на човечеството изобщо. Този резултат може да бъде намерен и при Маслоу, който нееднократно поставя въпроса за теория на ценностите (Маслоу, 2001: 322) и за „система от устойчиви ценности“, според която живеят високо мотивираните личности (Маслоу, 2001: 324).

Колкото по-ясно формулиран е един мотив, толкова той има по-голяма подбудителна сила за високата мотивация. А ясното формулиране неизменно отправя към самите основания на човешката личност и на нейното съществуване. И това трябва да са „универсални“ (Маслоу, 2001: 67), неизменни основания, конституиращи самото човешко състояние, обективни, общовалидни, неповлияни от мода и епоха, а тъкмо изработени в защита на човешкото, като проява на най-ценното и универсално хуманното в самия живот и предназначение на човека. Колкото една мотивация се обвърже по-отчетливо и демонстрирано с това „царство на целите“, толкова по-голямо ще е нейното значение и действие над общия съзнателен живот на един човек. Разбира се, и толкова по-ясно тя трябва да се формулира и обоснове, и то спрямо самата конституция на човешката личност и на човешкото предназначение.

Какво превръща мотива в причина, снабдена с такава сила да предизвика определени действия на човека, които може даже да имат ефекта под тях човек „да организира и да създава „външната реалност“ (Маслоу, 2001: 74)? Приближаването към отговора на този въпрос ни задължава да разгледаме схващането на Шопенхауер за действието на мотива, и то не само защото Шопенхауер въвежда термина „мотивация“, а защото неговото дефиниране на мотивацията като „каузалност, видима отвътре“ (Шопенгауер, 1993: 112) разкрива интимния механизъм за силата на мотивите. В дисертацията си За четирикратния корен на закона за гостатъчното основание Шопенхауер разработва оригинална концепция за извеждането на цялото познание и разбиране на човека от закона за основанието. Така, наред с познанието, под обхвата и силата на този закон ще попадне и „вътрешното сетиво и въобще самосъзнанието“ (Шопенгауер, 1993: 111). Както Шопенхауер го дефинира, законът за гостатъчното основание осигурява тотално основание, до което стига всяко едно нещо. Но чрез тази основателност и всеобщност законът за гостатъчното основание не само се разпространява, но и свързва всичко онова, което за нас е обект или преживяване: „всички наши представи се намират в закономерна и по форма а priori определена връзка, спрямо силата на която нищо не е за себе си преобладаващо и независимо, а също така нищо единично и отделено не може да стане за нас обект“ (Шопенгауер, 1993: 24). Силата на закона за гостатъчното основание е да свързва представите ни и да ги води до основанието – онази първа представа, тотално основание, която осигурява началото на връзката. Тъкмо затова Шопенхауер изказва генералната идея, че във всяка връзка, конфигурация и предназначение на нашите представи действия едно последно основание, то осигурява действието на закона за свързването. Тогава, дори отделно взети, всяка една представа или обект имат своята връзка с основанието, осъществена през различни възможности на свързването. Тези „модификации на свързва-

нето“ Шопенхауер назовава „корени“ на закона за достатъчното основание (Шопенгауер, 1993: 24). Но тогава също така основанието влече, осигурява всяка една представа и затова влиянието на основанието се поставя от Шопенхауер като каузалност, пряко иницирано от основанието и на самите представи една спрямо друга в тяхната връзка. В своето изследване върху Шопенхауеровия философски проект А. Чолакова по чертава това: „Въвеждането на закона за каузалността е от съществено значение за разбирането на закона за достатъчното основание“ (Чолакова, 2013: 61). Шопенхауер обособява „три форми на каузалността в природата: причина, стимул и мотив“ (Шопенгауер, 1993: 39). Тъкмо разбирането на каузалността в третата форма осигурява основата при Шопенхауер за анализ на „действието на мотива“ (Шопенгауер, 1993: 40). А. Чолакова посочва, че „за да изведе ролята на каузалността при мотивите, той въвежда термина мотивация, под който се разбира „каузалността, преминаваща през интелекта“ (Чолакова, 2013: 61). Това е изключително важна формулировка, тъй като така Шопенхауер ще дефинира мотива: една представа иницира друга представа, в резултат на която възниква искане, желание и се стимулира актът, постъпката. Но представата може да доведе до друга представа единствено при наличието на съзнателен живот, на нагледнопредставна организация: „Средата на мотива е познанието, следователно трябва интелект“ (Шопенгауер, 1993: 39). Разбира се, тази познавателна организация осигурява и „средата“ за усвояване и съхранение на самите основания, които трябва да са вече вънтрени или поне формулирани в някаква степен, за да могат да действат като задвижващи основания. Мотивът задвижва каузалност от една представа към друга и колкото по-ясна е самата структура на това придвижване, т.е. има обособено основание, което е осветлено и осъзнато като такова, толкова по-силна ще е активираната проява на мотива, толкова по-силна и основана върху необходимост и сигурна, по-мощна и обхватна ще е връзката на представите, която вече да достигне до последната конкретна представа на искането и отпък до възникване на действието: „безусловно извиканите актове на волята, имащи определен мотив“ (Шопенгауер, 1993: 113). Както и Кант отчита, „единствено разумното същество е склонно да постъпва според представата за законите“ (Кант, 1974: 58) и с това да определи своя избор и своето искане. Това би означавало, че за по-силна мотивация ще е необходимо ясно и отчетливо формулиране на нашите водещи основания, както и осигуряване на възможността да се убедим в тяхната необходимост и основност.

Шопенхауер предлага ясен механизъм, по който се осъществява мотивирането. Основната тежест за възникването на едно действие, отговарящо на нашето искане, е върху мотива, а не върху физиологичните или каквито и да било други обстоятелства: то е „акт на волята, който се извиква от мотив, съдържащ се само в представата“ (Шопенгауер, 1993: 112). Затова общата каузалност на основанията в човешкото „искане“ е съвкупното основаване на мотивите спрямо действията или „мотивацията“, а самото първоосноваване според Шопенхауер представлява „съвършено особена форма на нашия закон, която се явява тук като закона за достатъчното основание на действието: накратко като закон за мотивацията“ (Шопенгауер, 1993: 112). Шопенхауер е категоричен, че законът за мотивацията „ръководи т.нар. асоциация на идеите“ (Шопенгауер, 1993: 113). С това е зададен обхватът на един такъв закон – той трябва да осигури свързване от идеите, от общи и основни представи към по-конкретно ориентирани в един съзнателен живот, да предаде необходимостта и значимостта на основаващата идея, за да стимулира и подсили нейното искане и възникването на конкретните актове за реализацията ѝ. Но това означава, че законът за мотивацията трябва преди всичко да намери истински работещите, необходими и общовалидни първи основания, които могат да осигурят асоциативността в ръководството на закона. Тъкмо затова и законът за мотивацията ще се положи в сферата на истински конститутивните и необходими идейни и всеобщи положения, определящи човешкото същество и човешкия живот и постъпки, а това недвусмислено ни насочва към „царството на целите“, дефинирано от Кант като върховно основаване на практическото законодателство.

Пълния текст четете в сп. „Философия“, кн. 3

Как да запазим любовта към книгата

*Откъс от „Как мишката да не изяде
книгата – поуците от една педагогическа
практика в първи клас“*

Мариана Мандева

Великотърновски университет
„Св. св. Кирил и Методий“

Диляна Гаджева

ОУ „П. Р. Славейков“ – В. Търново

1. Четенето – „ключ“ за отговорен и успешен живот на ученика в променящия се свят

Езикова грамотност е фундаментално човешко право, но и фундаментална човешка отговорност. Тя е важен фактор за личен и обществен просперитет. Езикова грамотност има решаваща роля за способността на човека да се учи и израства през целия живот, да участва пълноценно в социума и да живее независимо, отговорно и успешно. Тя е главен инструмент за интелигентен и устойчив растеж на икономиките, за насърчаване на заетостта и намаляване на бедността, за стимулиране на активното гражданство и социалното включване.

В актуални документи на европейските институции се посочва, че „явлението малограмотност и неграмотност съществува във всички страни на света..., като броят на младежите със слаби четивни умения в ЕС се увеличава“ (Становище, 2010: 1). „Тъй като четенето и писането са основни елементи на всеки образователен процес, Европейският съюз следва да допълва и координира

Заглавието е на редакцията

www.pedagogy.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Емилия Василева
E-mail: embavassi@abv.bg

Редактор

Любомира Христова
0889 22 12 15

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: pedagogy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 6/2015:

ЕЗИКОВАТА ГРАМОТНОСТ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

Учителят прави училището /
Мариана Мандева

Как мишката да не изяде книгата – поуците от една педагогическа практика в първи клас / *Мариана Мандева, Диляна Гаджева*

Учителите и родителите – партньори в насърчаването на детското четене / *Ангелия Николова*

Промяна в стратегиите за учене – път за подобряване четивните умения на малкия ученик / *Ренета Минчева*

Четенето и писането на български език в уроците по „неезиковите“ учебни дисциплини

в началния образователен етап /
Диляна Гаджева

Възможности за овладяване на четенето с разбиране от 7 – 11-годишните ученици от ромски етнически произход с помощта на образователния софтуер „Envision“ / *Диляна Димитрова*

Непреднамерено изучаване на официалния български език като втори език в начална училищна възраст – за една езикова ситуация в районите със смесен етнически състав / *Виктория Стойчева*

За интеграцията на формални, неформални и информални подходи при лингвометодическата подготовка на началния учител / *Васвие Феим Адем*

ДИСКУСИОННО

Педагогиката – общата дидактика – предметните дидактики – основа на модернизацията на образователната система / *Петър Петров*

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОНИКНОВЕНИЯ

Проблемът за оценяването в природонаучното обучение в началното училище / *Иванка Кирилова*

УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ

Университетите за „третата възраст“ в контекста на перманентното образование / *Валентина Василева*

ДОКТОРАНТСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Социално подпомагане на учениците от професионалните училища в България – исторически опит / *Светлана Николаева*

Готовност за ограмотяване / *Екатерина Чернева*

СПОДЕЛЕН ОПИТ

Играта и игрово-образователното пространство като процес с позитивно емоционален и творчески коефициент / *Калина Върбанова, Анета Момчева*

Психогимнастиката за опазване психичното здраве при 5 – 6-годишните деца / *Любимка Габрова*

КНИЖНИНА

За учителя като компетентен комуникатор / *Ангел Петров*

действията на гържавите членки с цел да се засили борбата с малограмотността и да се зачита правото на образование“.

„България е „нация-азбука“, България е „нация-писменост“ (Кръстева, 2014: 1). През последните години различни фактори провокират актуализирането на тази тема у нас – постиженията на българските ученици в националното външно оценяване и в международните изследвания, както и констатирането на пряка зависимост между равнището на грамотност и социално-икономическите и демографски реалности.

Анкетно проучване показва, че немалка част от децата от начална училищна възраст не са мотивирани да четат активно в извънучилищни условия. Времето, прекарано пред компютъра, остава необвързано с усилия да се ползва информация с учебна цел, да се чете за удоволствие и т.н. Как да променим това? В статията се дават някои от отговорите на този въпрос.

2. Как мишката да не изяде книгата – една педагогическа практика за „преподаване“ на любов към четенето в първи клас

Първи клас е важен период в развитието на детската личност. Малкият ученик се адаптира към нови условия на живот и дейност (Василева, 2004: 49 – 101).

Една от главните образователни задачи в първи клас е начално ограмотяване на детето – т.е. формиране на умения за четене и писане (на родния или на официалния език) и за разбиране смисъла на прочетеното/записаното в съответствие с изискванията, посочени в националните учебни програми. „За съжаление, в практиката учителите много често се концентрират предимно върху декодирането... Изпуска се от погледа същностната перспектива на четенето за разбиране и комуникация“ (Георгиева, Йовева, Здравкова, 2005: 40). Как да се промени това?

Срещата на детето с книгата не се осъществява за първи път в училище. В зависимост от образованието, социалния статус на родителите, семейните приоритети много първокласници разполагат с домашни библиотеки. Но за детето, което все още не може да чете, книгите са част от „играчките“ му. Отговорност на учителя е да насочи вниманието на малкия ученик към книгите като източници и на забавление, но и на познания и разширяване на духовните хоризонти.

За да не угасне желанието на детето да „играе“ с книгите, не бива контактите с тях да се оставят за периода след началното ограмотяване, когато се въвеждат уроците по литература, заниманията по извънкласно четене и т.н. За целта учителят използва както естествени ситуации,

така и преднамерено създадени от него по време на урочни и извънурочни форми на обучение.

От началото на първи клас децата носят в училище книги от домашната си библиотека, за да ги покажат на съучениците си и на учителя по време на междучасия, извънурочни форми на обучение и т.н. Отначало при представянето на книгите водещата роля е на педагога. Постепенно малкият ученик се научава сам да „разказва“ за „своето четиво“. Преди децата да умеят да четат (подготвителен етап на системата на обучението в начална грамотност), учителят чете откъси от книгите им. Педагогът представя образец за правилно и изразително четене, а малкият ученик се чувства значим помощник на своя учител. Има деца, които постъпват в първи клас с определено равнище на формирани умения за четене. За тях е чест да прочетат вместо учителя откъс от книга – своя или на съученик. Създават се партньорски взаимоотношения между участниците в процеса на обучение и общуване с книгата.

В други ситуации учителят представя своя любима детска книга на учениците, като това не се случва самоцелно, а в даден компонент от уроците по начално четене и писане. Вярно е, че учебният час от 35 минути е кратко време, през което трябва да се изпълнят много учебни задачи, но опитът показва, че времето, отделено за общуване на децата с книгите, не е загубено. Успоредно със запознаването с нов звук и буква се формира мотивация за четене, опознават се структурните елементи на книжното тяло и т.н. В уроците по начално четене често се използва гудактическата игра „Ловци на звукове“. Защо първокласниците да не „уловят“ изучавания нов звук, „действайки“ с книгата? Учителят показва книжното тяло и накратко споделя какво харесва в текста. Децата „улавят“ новия звук, съдържащ се в заглавието на книгата, в името на главния герой и т.н. Аналогични примери могат да се посочат и при работа с печатна буква – главна и малка. Например разпознаване на буквите в заглавието на книга, избрана от домашната библиотека на ученика, чрез играта „Познай ме и ме покажи“ и др. под. В уроците по начално писане думите, изреченията, кратките текстове за диктовка може да се подбират от детски книги. В много сборници с диктовки това условие е изпълнено, но положителен ефект оказва диктуването от самата книга.

Могат да се посочат още много примери. Учителят е творческа личност и създава разнообразни ситуации, в които книгите присъстват като важно средство в процеса на обучение, повод за презентации и дискусии, източник на знания, а и на приятни преживявания.

Но училището не може и не бива да е само в усилията за формиране на „четящото дете“. Ефективна възможност за приобщаване на широк кръг лица и институции към идеята за изграждане на активен малък читател е отправяне на покана към родители, по-големи ученици, бивши възпитаници на училището да четат на децата по време на извънурочни и извънучилищни форми на обучение. Пример за поредица от литературни четения е ежеседмичното посещение на участници в кръжока „Четящият студент и четящото дете“. Първокласниците очакват с нетърпение тези инициативи; носят книги от домашната си библиотека, от които бъдещите учители да им четат. Децата споделят, че „когато студентите четат, сякаш приказката е друга“.

Друг аспект на проблема за изграждане на образователна среда, стимулираща четенето, е създаването на Библиотека на класа – „Към за четене“, „Аз чета всеки ден“, „Пощенска кутия за книги“, „Приказки от деца за деца“ и т.н. Наименованието може да е различно, като най-добре е да се предложи от децата. И тук възможностите са разнообразни.

1. Книгите са подарени от учителя, от учениците или от гости и приятели на класа.

2. Книгите са закупени от родителския актив на класа с общи средства.

3. Учителят и учениците носят книги от своята домашна библиотека за определен период от време.

Специално „място“ за децата е училищната библиотека. Тук се формират основни представи за обществена библиотека, научават се правилата за ползване на книгите в нея. Подреждат се изложби – илюстрации към детски книги и др. под.; представя се ученическо литературно творчество; провеждат се срещи с поети и писатели, а по-късно – и занимания по извънкласно четене.

Следваща стъпка по пътя към „малкото голямо четене“ е посещението на регионалната библиотека. Първокласниците се запознават с правилата за търсене и ползване на книгите, както и с „молбата на книгата“ да я пазят здрава и чиста. Ето някои примери за взаимодействие между ОУ „П. Р. Славейков“ – Велико Търново, и Народна библиотека „П. Р. Славейков“ – Велико Търново:

– провеждане на традиционния за първи клас Празник на буквите в Детския отдел на библиотеката заедно с родителите;

– срещи на учениците с поети и писатели в Народна библиотека „П. Р. Славейков“ – Велико Търново, представяне на детски литературни творби;

– „изнесени“ занятия по извънкласно четене, посветени на определен автор или литературен жанр;

– участие в конкурси, организирани от Народна библиотека „П. Р. Славейков“ – Велико Търново, подреждане на изложби;

– посещение на представители на библиотеката в училището, осигуряване читателски карти за учениците;

– съвместно съставяне на препоръчителен списък с книги за четене в свободното време с оглед осигуряване възможност на децата да ги намерят в Народна библиотека „П. Р. Славейков“ – Велико Търново, ако не могат да си ги закупят.

Практиката показва, че за първокласника е характерен погледнат интерес към книгите. Майсторството на учителя се проявява тогава, когато успее да запази „живо“ у детето желанието за четене след периода на началното ограмотяване.

3. „Преподаване“ на любов към четенето след началното ограмотяване – за дигиталното четене

Системата за приобщаване на детето към книгата няма да бъде пълна, ако не се продължи с темата за дигиталното четене. Информационните технологии вече са неизменна част от ежедневието ни. Важна отговорност на учителя е съвместно с родителите, библиотеките и др. отговорни институции да научи малкия ученик как правилно, целенасочено, пълноценно, безопасно и етично да използва ресурсите на интернет и съвременните дигитални технически средства.

В интернет пространството могат да се намерят богат набор от детски дигитални библиотеки. Ето някои от тях:

- http://star05.net/infusions/booklib/book.php?cat_id=10
- <http://www.booksbg.org/booksbg/component/remository>
- <http://chitanka.info/books>
- http://wiki.chitanka.info/Библиотека_за_ученика
- <http://www.avtori.com/>
- <http://prikazki.dechica.com/index.html>
- <http://litenet.bg/publish/katalog/avtori/>
- <http://prikazki.com>
- <http://www.slovo.bg/showtype.php>
- <http://www.libraryvt.com>

Необходими са обяснения, демонстрации и упражнения, за да се научат учениците да ги използват. Формирането и развитието на дигитални способности за търсене, структуриране, обработване и обобщаване на информация чрез съвременните технологии са неотменима част от подготовката на децата за бъдещата им ежедневна дейност. Тази потребност поражда необходимост учениците да бъдат обучавани как да откриват определени произведения по даден

жанр, автор или тематика. Дейността по проект е полезен метод на обучение в това отношение.

Четенето на книги, независимо дали са печатни, или електронни, провокира желание у децата да споделят или записват своите впечатления от прочетеното, да дискутират по определени теми. Освен в традиционните читателски дневници учениците могат да изразят мислите си по повод прочетена книга, да предоставят на съучениците си литературно произведение в електронен вариант чрез електронна платформа или библиотека на класа, създадени от учителя. Възможности за погобна дейност предоставят например електронният дневник www.bgclass.net, както и платформата за създаване на уебсайтове www.education.weebly.com. С посочените и други електронни ресурси учителят конфигурира онлайн класна стая, където ученици, учители и родители общуват помежду си по всяко време и от различно местонахождение; създава профили на децата и ги управлява; задава домашни работи онлайн, проверява ги и ги оценява по нестандартен начин; предоставя на родителите възможност да бъдат свидетели на тази комуникация. Много е важно педагогът да изисква учениците да пишат в интернет с българската азбука, да спазват правилата за правопис, както и дадените съвети за безопасност и утвърдените етични норми.

Независимо от това дали четенето, разбирането и коментирането на прочетеното се осъществяват чрез традиционните хартиени ресурси, или по дигитален път, важно е у детето да се породи и запази вътрешна необходимост да чете съзнателно, да споделя впечатления от общуването си с книгите с други „четящи хора“ – съученици и приятели, родители и близки, учители и студенти.

Пълния текст четете в сп. „Педагогика“, кн. 6

Задачи за четвъртокласници

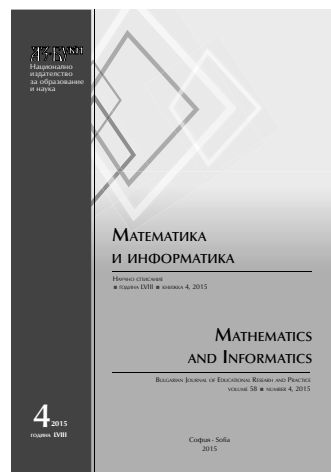
Откъс от „Един урок по математика в четвърти клас“

Диана Стефанова

ОУ „Н. Вапцаров“ – Асеновград

Още от зараждането на човешката цивилизация математическите знания се превръщат в съществен елемент от нея. Известно е, че математиката възниква от практическите нужди на хората, свързани с броене и измерване, като тя изминава сложен път на развитие. Днес математиката се изучава в училище като една от основните науки, които спомагат за развитие на мисленето. Проблемът за мисленето в обучението по математика е сложен и няма единно мнение за неговите особености (Маврова & Бойкина, 2012). Настоящата статия няма за цел изясняване на този проблем. Ще отбележим, че Д. Поѝа (Поѝа, 1968) посочва първата и главна цел на математиката във връзка с възможността младите хора да се научат да мислят, да доказват, да се досещат. Основно изискване за развитие на мисленето в процеса на обучението е да се осигури максимална възможна активност на учениците по време на урок. В дидактическата литература се обръща внимание на вътрешната активност. Тя се схваща като познавателна активност, която е насочена към постигане на определени цели в процеса на трайно усвояване на съдържанието на уроците, т.е. най-важното в обучението е да се възбуди и ръководи познавателната активност. Вътрешната (мисловна) активност предполага проява на устойчив вътрешен интерес към изучаваната тема. Ще отбележим, че активната мисловна дейност на ученика е необходимо условие за усвояване на трайни знания и сигурни умения. Затова и учителят трябва

Заглавието е на редакцията

www.mathinfo.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д.п.н. Сава Гроздев
E-mail: sava.grozdev@gmail.com

Редактор

Йордан Ходжев
0889 81 15 65

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: mathinfo@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Математика и информатика“, кн. 4/2015:

ВЪПРОСИ НА ПРЕПОДАВАНЕТО

Съставни аритметични задачи. Структурно-технологичен модел и MZ-карта на задачата. Текстови задачи / *Здравко Лалчев, Маргарита Върбанова*

Един урок по математика в четвърти клас / *Диана Стефанова*

Златното сечение и числата на Фибоначи – синергетични връзки между математика, информатика и музика / *Камелия Колева, Валентин Бакоев*

Анализ на задачите от областния кръг на международното математическо състезание „Европейско кенгуру“ за студенти / *Веселин Ненков, Йордан Петков*

ОБРАЗОВАТЕЛНИ ТЕХНОЛОГИИ

Две симетрични поляри и два хармонично спрегнати полюса / *Сава Гроздев, Веселин Ненков*

Computer-Discovered Mathematics: Cevian Corner Products / *Sava Grozdev, Deko Dekov*

КОНКУРСНИ ЗАДАЧИ

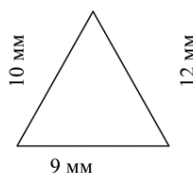
Конкурсни задачи на броя

Решения на конкурсните задачи от брой 3, 2015

да използва различни подходи, чрез които да осигурява мисловна активност на учениците. Имайки предвид всичко това, ние се насочихме към разработване и реализация на урока „Лице на правоъгълник“ в IV клас, т.е. урок, свързан с изучаване на геометричната фигура правоъгълник. Усвояването на геометрични фигури в IV клас има самостоятелно значение, но то е свързано и с получаване на съответни знания от аритметиката и алгебрата.

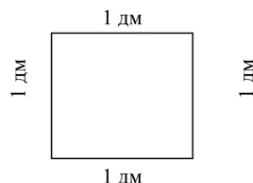
Целта при изучаване на геометричния материал е да се усвои: познаване на фигурите; намиране на обиколка; работа с мерни единици, свързани със съответните фигури, в нашия случай – намиране лице на правоъгълник. Съобразявайки се с целите на урока, за актуализиране на старите знания поставихме следната задача.

Задача 1. Определете вида на всяка от фигурите и пресметнете обиколките им.

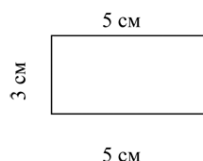
..... P = ...

Чертеж 1

..... P = ...

Чертеж 2

..... P = ...

Чертеж 3

Имайки предвид, че основен метод за изучаване на геометрия е нагледно-интуитивният, задачите, върху които трябваше да работят учениците, бяха разгадени върху работни листове, закрепени в тетрадките им по математика. Самото решаване на задачата се осъществи с активното участие на учениците. След това се премина към практическа задача, чиято цел е да се мотивира необходимостта от усвояване на новото знание с оглед на практиката и ежедневието.

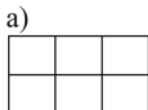
Задача 2. Стаята, в която учим, има размери: дължина 8 метра и ширина 6 метра. Как да намерим колко метра перваз е необходим за стаята и колко ламиниран паркет за покриване на целия под?

Учениците лесно се справиха с първата част на задачата, т.е. те с лекота пресметнаха, че са необхо-

Избрано

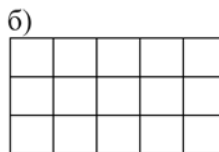
гими 28 метра перваз, но за втората част се появи проблем. Тогава им беше обяснено, че за пресмятане на необходимия ламиниран паркет трябва да се използва новото знание и то е „лице на правоъгълник“. За да се реши проблемът, започна разглеждането на задача 3.

Задача 3. Нека квадратчетата имат страна с дължина 1 милиметър. Колко от тези квадратчета покриват правоъгълниците на чертежа?

Чертеж 4

..... реда, ... колони,
общо ..... квадратчета
.....

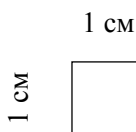

Чертеж 5

..... реда, ... колони,
общо ..... квадратчета
.....

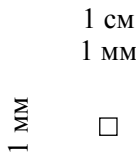
Задачата беше обсъдена колективно с активното участие на всички. Коментарът беше свързан с броя на редовете и колоните на чертеж 4 и 5, както и с общия брой квадратчета за всеки от чертежите.

Преминахме към един от основните проблеми, свързан с понятието „величина“, прилагано не само в математиката, но и в другите науки. Учениците познават мерната единица за дължина на отсечка, но сега им предстоеше да открият мерната единица за лице на правоъгълник. Обърна им се внимание, че величини като дължина, лице, тегло, температура и други имат определен начин за измерване, същността на който е, че съществува определена единица, с която трябва да се сравнява, и именно в това се състои измерването. Докато за дължина на отсечка и големината на ъгъл има инструменти за измерване, то за лице на фигура (в случая правоъгълник) няма такъв инструмент. За целта им предложихме да разгледат последователно чертеж 6, 7 и 8. Обърна им се внимание за определенията, дадени вгясно на всеки от чертежите.

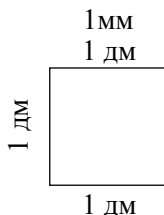
1 см *Квадрат със страна 1 сантиметър се нарича един квадратен сантиметър. Записва се 1 кв.см.*

Чертеж 6

1 мм *Квадрат със страна 1 милиметър се нарича един квадратен милиметър. Записва се 1 кв.мм.*

Чертеж 7

1 дм *Квадрат със страна 1 дециметър се нарича един квадратен дециметър. Записва се 1 кв.дм.*

Чертеж 8

На учениците беше обяснено, че има квадрати с дължина на страната 1 метър или 1 километър, които не е възможно да начертаем на листа поради размерите, и затова тук само ще отбележим, че:

Квадрат със страна 1 метър се нарича един квадратен метър. Записва се 1 кв. м.

Квадрат със страна 1 километър се нарича един квадратен километър. Записва се 1 кв. км.

Изводът, до който стигнаха учениците, е, че мерната единица на всяко едно от начертаните квадратчета е една квадратна мерна единица (1 кв. см, 1 кв. мм, 1 кв. см, 1 кв. м, 1 кв. км). Обяснено бе, че: числото, което показва от колко квадратни мерни единици се състои една фигура, се нарича лице на фигурата, измерено в квадратни мерни единици. След това се върнахме към задача 3, чертеж 4 и 5. Обърнахме внимание, че всяка фигура е образувана от определен брой квадратчета с дължина на страната един милиметър. Чрез беседа се стигна до извода, че на чертеж 4 има шест квадратчета, а на чертеж 5 квадратчетата са петнадесет. Връщайки се към чертеж, установихме, че лицето на тази фигура е 6 квадратни милиметра, а на другата – 15 квадратни милиметра. Така се стигна до определяне на понятието „лице на правоъгълник“, а именно: *Лице на правоъгълник се намира, като умножим дължината по ширината, измерени в една и съща мерна единица.*

Обърнато беше внимание, че имаме право да събираме, умножаваме, както и да извършваме други действия, но само с величини от един и същи род, т.е. действията може да са различни, но самите величини трябва да са измерени по един и същи начин.

Пълния текст четете в сп. „Математика“, кн. 4

Рекламна тарифа

на Национално издателство за образование и наука „Аз Буки“

София 1113, бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5, тел.: 02/425-04-70, 02/425-04-71; azbuki@mon.bg; www.azbuki.bg

Вестник „Аз Буки“

1. Стандартни карета на вътрешна страница:

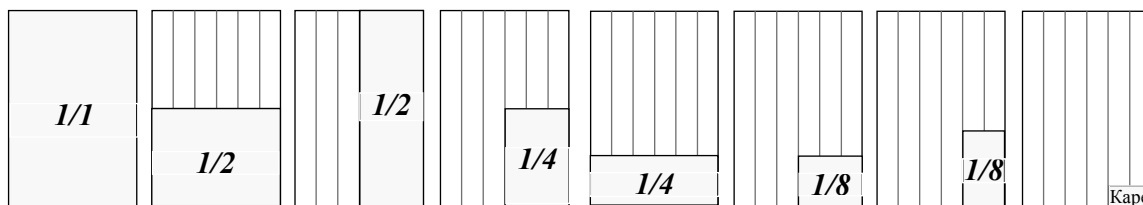
Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница - 256 мм/388 мм	780,00 лв.	900,00 лв.	985,00 лв.
1/2 страница - 256 мм/194 мм - 125 мм/388 мм	410,00 лв. 410,00 лв.	460,00 лв. 460,00 лв.	510,00 лв. 510,00 лв.
1/4 страница - 256 мм/97 мм - 125 мм/194 мм	230,00 лв. 230,00 лв.	258,00 лв. 258,00 лв.	270,00 лв. 270,00 лв.
1/8 страница - 125 мм/97 мм - 83 мм/147 мм	115,00 лв. 115,00 лв.	129,00 лв. 129,00 лв.	135,00 лв. 135,00 лв.
каре (83 мм x 50 мм)	30,00 лв.	43,00 лв.	45,00 лв.

Цена за първа страница:

4 лв. на кв. см;

Цена за последна страница:

2 лв. на кв. см.

2. Вложки - 1000 бр. - 80 лв.

Научни списания на издателство „Аз Буки“

1. Цена за вътрешна страница (в лева)

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница	90 лв.	130 лв.	180 лв.
1/2 страница	50 лв.	70 лв.	90 лв.
1/4 страница	30 лв.	45 лв.	70 лв.

2. Цена за реклама на втора корица: цена за вътрешна страница + 60% оскъпяване

3. Цена за реклама на трета корица: цена за вътрешна страница + 40% оскъпяване

4. Цена за реклама на четвърта корица: цена за вътрешна страница + 100% оскъпяване

5. Размер на една печатна страница в списанията на НИОН „Аз Буки“:

а. Обрязан формат: 167 мм x 233 мм

б. Необрязан формат: 171 мм x 240 мм

Забележка:

Всички посочени цени са без ДДС.

Отстъпки при брой и обем публикации или комбинирана реклама в няколко издания на издателство „Аз Буки“ – по договаряне.

Тарифата е в сила от 1 юли 2012 г.